

mířského souboru. Využívá nejruznějších prostředků — ironie, sarkasmu, lichocení s následujícím výpadem, přímé nadávky, posměchu atd. Srv. rozbor u Watzlawicka ad., *Pragmatics of Human Communication*, New York 1967.

5) Srovnání dvou typů dramatu z hlediska dvou způsobů konstrukce postav najdeme ve studii J. Le- vého B. Jonson a W. Shakespeare — dva typy dramatu, in: *Bude literární věda exaktní vědou?*, Praha 1971.

6) „Slova jsou součástí této ceremonie, ale ne nutně její dominantní částí,“ říká Jean-Claude van Itallie v poznámce ke své hře *The Serpent*. Dále podotýká: „Úmyslem bylo, aby slovo bylo málo a byla čísta, jako v poezii, byla snaha, aby byla 'vrcholem ledovce'.“ Oba citáty poukazují na dvě pozice slova v textu. Cit. podle *The Great American Life Show*, ed. by J. Lahr a J. Price, New York 1974.

7) Revzina O., Revzin, I.: *Semiotický experiment na scéně* (Narušení postulátů normalního ob- ťešení jako dramaturgického př- íjem), *Trudy po znakovym siste- mam* 5, Tartu 1971.

8) Maximálně jsou uvolněny i vaz-

by mezi postavami a jejich řečí; resp. promluva často není výpovědí o charakteru postavy. To ovšem více platí o Plešatě zpěvačce. V Lekci jde spíše o problém fázi.

9) Kritická úvaha o tomto textu má jisté výhody oproti režijní inter- pretaci. Ta, pokud by chtěla přij- mout narušování postulatů jako jednotící rámec, je v poněkud ob- tížnější pozici, jelikož jeví se zřej- mý konfrontace normální komu- nikace a jejího narušování při- náší řadu problémů.

10) O „přirozenosti“ viz Eliot ve studii *Poezie a drama* (česky in: Eliot, T. S.: *Vražda v katedrále*, Pra- ha 1971).

O „souběžnosti“ viz Honzl v citova- né studii o hierarchii.

11) Jak je snad zřejmé, nebyly teď důsledně rozlišovány problémy li- terárněvědné a teatrologické.

12) V této souvislosti je též zaji- mavý problém „stárnutí překladu“ (a vlastně stárnutí jazyka dramatu). Pozoruhodné postřehy na toto té- ma najdeme v úvaze A. Sticha o Krejčově inscenaci *Drahomíry*: *Text Tylovy Drahomíry jako pro- blém dramatický*, Divadlo 1960, č. 8, str. 410—412.

ASPEKTY ŘEČI V DRAMATICKÉM TEXTU (nástin problematiky)

Tato studie se pokouší načrtnout některé problémy spojené se vztahy dialogu a monologu v dramatickém textu. Není sy- stematickým pojednáním, spíše se snaží popsat některé okru- hy problematiky, kterým nebyla v poslední době věnována dostatečná pozornost.

Postupně jsou uvedeny charakteristiky dialogu a monolo- gu obecně i v dramatickém textu, je poukázáno na dvojí ko- munikativní zaměření dramatu, prolínání dialogičnosti a mo- nologičnosti a časových perspektiv, které jsou s oběma aspekty spojeny, je položena otázka tzv. vnitřního monologu a konečně jsou připomenuty problémy související s psanou a mluvenou řečí.

1/

Jazykový projev je vždy nějakým způsobem zaměřen a toto zaměření, které spoluvytváří kontext aktivizace smyslu, mů- žeme — zhruba řečeno — zjišťovat jednak z použitého jazyka, jednak z okolností, za nichž je daný projev pronesen.

Akt „mluvení“ zasahuje velmi široký významový kontext, jehož modifikace dodnes nejsou ze sociálního hlediska ze- vrubně popsány. Obsahuje zprostředkování informace, vy- jádření postoje, názoru, vztahu, je prostředkem k ovlivnění, sblížení, je prezentací jazykových možností a schopností, vy- jadřuje a pojmenovává psychické a charakterové rysy mluvčí- ho i posluchače, je výrazem suverenity, nadřazenosti, osamo- cenosti, ponížení i podřazenosti, může být projevem svo- body, ale také spoutanosti a ohraničenosti, atd., atd. Nesmír- ně široká významová potencialita, která zdaleka není odvo- ditelná z promluvy samé, ji při každé aktivizaci obestírá a naše